

Бранислав МИЛОСАВЉЕВИЋ

НЕДЕЉКО МИЛУТИНОВИЋ, ОДБОРНИК КОМУНИСТИЧКЕ ОПШТИНЕ У ВАЉЕВУ 1920. ГОДИНЕ

Прошло је више од сто година од рођења Недељка — Неће Милутиновића, опанчарског радника, члана КПЈ 1919. и одборника комунистичке општине у Ваљеву 1920. године.

У историјском развоју и јачању радничког покрета Ваљева и његовим зачецима Нећа је дао значајан допринос. Припадао је плејади истакнутих радничких бораца, који су читавих пет деценија, све до коначне победе, водили бескомпромисну борбу против владајућег режима и експлоатације радничке класе.

Рођен је 30. октобра 1883. у Соколцу код Љубовије, у сиромашној сеоској породици, од оца Самуила и мајке Јелице. Домаћинство Милутиновића припадало је најсиромашнијем делу сеоских породица. Једини приходи били су од производње креча, луча и дувана, артикала који су размењивани за кукуруз, а он је мешан са мекињама и тако се користио за исхрану 9-то члане породице. Да би ублажио немаштину и растеретио домаћинство, Нећин отац је одлучио да га да на изучавање опанчарског заната у Ваљеву.

У то време занати су се изучавали пуне четири године, јер се више времена проводио на раду у домаћинству него у занатској радионици. Шегрти су радили по 18 и 20 часова. Нећа је већ тада осетио суровост експлоатације и неопходност борбе за опстанак радничких породица.

У периоду када је Недељко Милутиновић завршавао занат и постао квалификовани опанчарски радник, долази у Србији па и у Ваљеву до снажног развитка радничког покрета који се све одлучније и организованије бори против владајућег режима и експлоатације радничке класе.

Као млађи калфа он је извесно време провео на раду код истог мајстора јер је на другом месту било тешко наћи посао. У то време занатски радници су живели у веома тешким условима. Дуго радно време, ниска надница, непостојање социјалног осигурања, нехијенски услови живота и рада, непостојање никакве законске заштите, хронична беспослица довели су занатске раднике у тежак па чак и неиздржив положај. То је био главни узрок сазревања класне

свести занатлијских радника и њихове оријентације на борбу за побољшање свог положаја. Због тога су они међу првим прихватили социјалистичке идеје и били носници радничког покрета у последњим деценијама XIX века.

Организовање радника у ваљевском крају одвијало се паралелно са настанком радничког покрета у Србији. Овај процес текао је поступно и у зависности од степена развијености саме радничке класе. Од првих, почетних облика удруживања на принципу самопомоћи, радници су временом прешли на оснивање борбених организација. Међу првим млађим радницима Недељко Милутиновић постао је члан „борбене организације” која је представљала основни облик организовања радника и вођења класне борбе.

Ради пружања узајамне помоћи формирано је радничко удружење „Слога ваљевских радника”, чији је члан постао и Недељко. Поред хуманитарних задатака, основни циљ удружења је био да се путем удруженог рада и капитала организује савремена производња на задружној основи и тако избегне експлоатација.

Слога ваљевских радника ставила је у своја правила да је задатак тог удружења да се стара и о умном образовању својих чланова на тај начин што ће отворити читаоницу и књижницу и преко јавних предавања, уздизати своје чланове. У удружењу је започело Небино идејно уздизање. Читао је књиге и присуствовао предавањима која су држали истакнути раднички борци. Књижница и читаоница представљале су веома погодан облик за социјалистичко образовање и васпитање радника.

У Ваљеву је, на великом радничком збору одржаном 27. јула 1903. године, уз учешће око 300 радника, основано „Ваљевско радничко друштво” и изабрана стална управа на челу са Мирком Обрадовићем, терзијским радником.

На збору су прочитана правила друштва и извршен упис чланова. Међу 160 чланова који су се уписали на збору био је и опанчарски радник Недељко Милутиновић. После збора направљен је излет до Пећине. У правилима новооснованог друштва истакнути су следећи циљеви и задаци: да друштво ради на умном, моралном и материјалном унапређењу својих чланова и да ради на развиту и унапређењу заната.

Организована борба радничке класе Ваљева против експлоатације и за остварење својих права започела је почетком двадесетог века. У строју истакнутих радничких бораца налази се и Недељко Милутиновић као члан синдикалног одбора и Српске социјал-демократске партије. Он савесно извршава све постављене задатке и ради на организовању радника и јачању радничких организација.

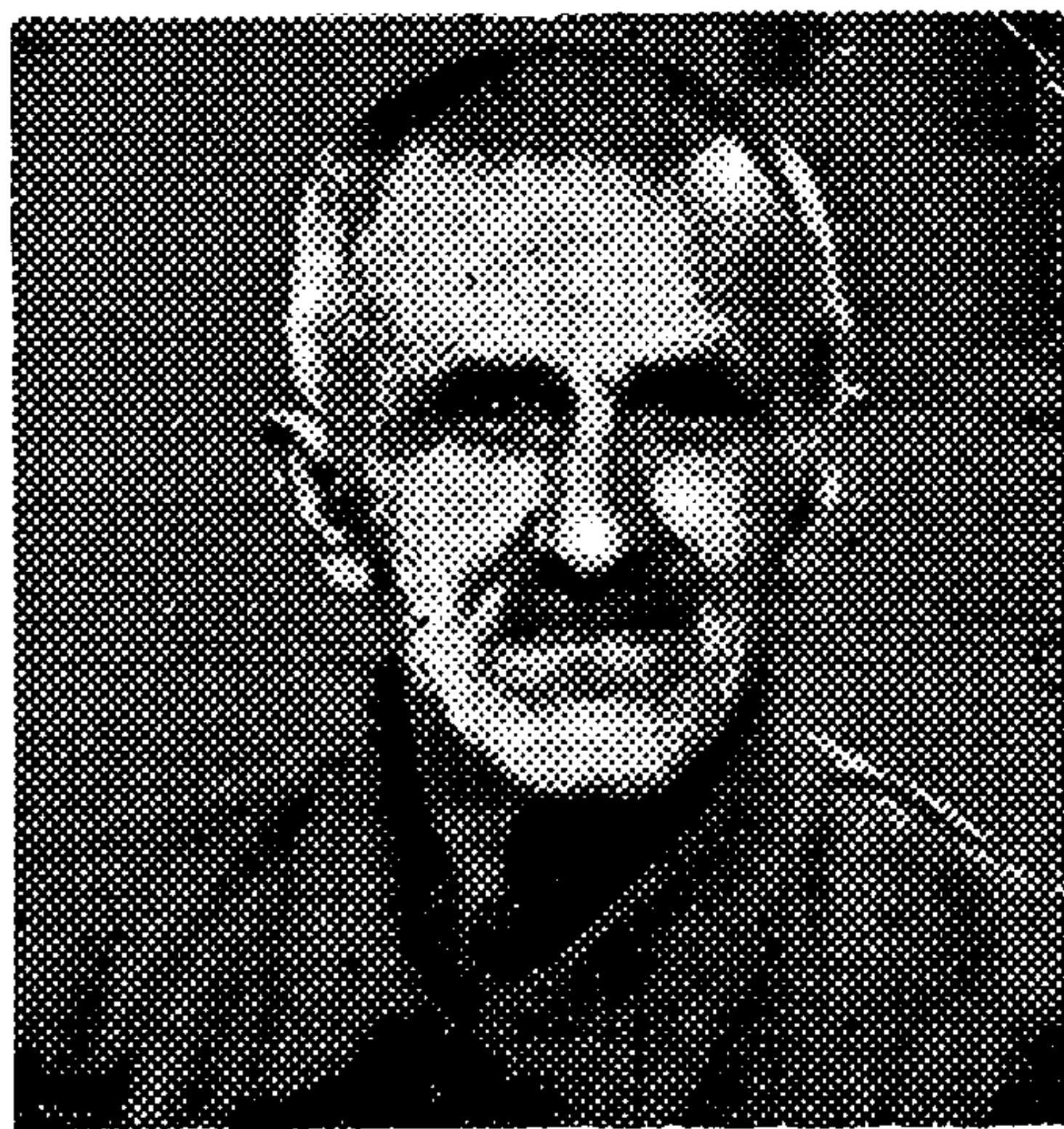
Радничка класа Ваљева први пут је прославила Први мај 1904. године. Један од организатора прве првомајске прославе био је и Недељко који позива раднике у просторије Радничког друштва, где је одржано неколико предавања о значају Првог маја и припрема за

није изађу на првомајску прославу која ће представљати борбену прославу. Он одлази у занатске радионице и агитује да што масовно погледу радничке класе Ваљева.

На иницијативу Главног радничког савеза у Ваљеву је почело формирање синдикалних пододбора. Међу првим формиран је пододбор опанчарских радника, 1. маја 1904. године, у који је у руководство изабран и Недељко Милутиновић.

Опанчарски радници Ваљева водили су тешку и дуготрајну борбу против експлоатације. Због лоших радних услова и малих надница они су први ступили у штрајк, 24. августа 1904. године. У борби за остварење радничких права Недељко добија све одговорније задатке. Он је покретач, организатор и доследан борац да се кроз штрајк истраје и захтеви радника испуне од послодаваца. У време штрајка Неба је радио код Милорада Бокића, где су сви радници ступили у штрајк.

Овај штрајк, и поред полицијског кажњавања радника — штрајкача, успешно је окончан половином октобра те године великом радничком победом. У штрајку је учествовало 150 радника. Међу 13 радника који су осуђени на 5 дана затвора био је и Милутиновић.

Недељко Милутиновић

На састанцима и радничким скуповима Милутиновић све чешће иступа и предлаже конкретне акције за остварење радничких права. Тако 1905. и 1908. године, са Симом Бојевићем, чланом управе Радничког друштва, покреће у штрајк опанчарске раднике, јер послодавци не испуњавају обавезе из потписаних тарифних уговора. Први штрајк трајао је 10 а други 15 дана и потпуно су успели. Смањено је радно време и повећане наднице. У штрајку из 1908. године Милутиновић је после неколико дана отпуштен са посла и од полиције прогнан из Ваљева.

Од маја 1908. до септембра 1912. године он је радио у Обреновцу, код Трифуна Радовића, опанчара. Одмах по доласку укључује се

у синдикат и активно ради у радничком покрету обреновачких кожарских радника, све до поласка у рат 1912. године.

У саставу јединица Српске војске Недељко је учествовао у балканским ратовима 1912—1913. и Првом светском рату 1914. године. Био је у инжињерији, у минерској чети. Ова јединица је према потреби пребацивана са положаја на положај, није била у саставу ни једног пука. Према сећању Павла Аћимовића из Ваљева, Нећа је био сналажљив и храбар борац, истакао се у многим борбама и јуришима. Учесник је у борбама Колубарске битке, на Милетиној коси, Кајмакчалану, Солунском фронту. Прешао је преко Албаније. За изузетне храбрости у борбама добио је два одликовања за храброст а носилац је и Албанске споменице. Једном је и рањен.

У разговору са млађим радницима понекад је Нећа освежавао успомене на тешке, али славне дане ратовања. Провео је шест година у борбама за слободу своје земље. Пошто би указао на страхоте и последице Првог светског рата истицао је да се човечанство само у миру може нормално развијати. „Милиони младих људи у времену кад су најспособнији да раде и привређују, да користе својој земљи — одлазе у војску да науче како ће убијати и разарати”.

После првог светског рата вратио се са фронта и бојишта, само део радничких бораца, међу њима је био и Недељко — Нећа Милутиновић. Он се одмах укључио у активности које спроводи Партија.

Недељко Милутиновић постао је члан КПЈ 1919. године. Тада је имао две деценије револуционарне делатности и борбе против владајућег режима за остварење радничких права. Кроз хапшења, прогоне и сукобе са полицијом калио се у доследног пролетерског борца, који није поклекнуо ни у најтежим моментима.

Година 1920. за раднички покрет Ваљева била је у правом смислу револуционарна. У тој бурној години Нећа је био у одбору за прославу Првог маја, где се посебно истакао настојањем да она буде што масовнија, уз присуство радника из свих „бранжи”. Какву су снагу представљали Партија и синдикати најбоље се видело управо на прослави 1. маја 1920. године. То је била највећа послератна прослава Првог маја у Ваљеву. Тог дана радници су колективно у одређено време прекинули посао и свечано прославили свој празник.

У прослави је учествовало преко 1200 радника. Све време прославе полиција и војска били су у приправности а буржоазија заплашена да ће комунисти 1. маја оборити њихову политичку власт и прогласити Совјетску републику. Раднички покрет Ваљева и околине налазио се у сталном успону. Погоршање услова живота и рада радничке класе, настало у рату и непосредно после њега, знатно је утицало да радници у великом броју приступају Партији и синдикату. Организационо учвршћена, ваљевска партијска организација одржала је кандидациони збор на коме су истакнути одборници. Међу 36 кандидованих одборника Недељко Милутиновић се налазио под редним

бројем 7. Од предложених на комунистичкој листи изабрано је 24. међу њима и Нећа. Посебно треба истаћи његово ангажовање у припремама избора код кожарских радника и масовно присуствовање на зборовима и конференцијама. Одборник комунистичке општине Нећа је био 1920. и 1921. године, до доношења Обзнане. Као одборник Нећа је доследно проводио линију Партије и веома одговорно извршавао све постављене задатке.

Борба радничке класе против експлоатације била је сваке године све жешћа. Поновни штрајкови опанчарских радника избили су 1923. а 1925. године штрајковали су пет пута у току године. У саставу штрајкашког одбора налази се и Недељко, који поставља услов да послодавци испуњавају обавезе из потписаних тарифних уговора или се радници неће вратити на посао. Штрајк је успео, победили су радници тек после пете обуставе рада.

Најтежи послови опанчарских радника били су на штављењу коже на сепијама, где је Недељко Милутиновић провео скоро једну деценију. Поред рада, кроз контакте и разговоре политички је деловао и идејно усмеравао шегрте и млађе калфе да читају радничке новине и да се укључе у радничка друштва и постану чланови револуционарних Урсових синдиката. Многи се и сад сећају тих разговора са Нећом.

У разговору са Марком Павићевићем, такође одборником прве комунистичке општине у Ваљеву, вођеним пре две деценије о тешкој али славној победи комуниста Ваљева на изборима 1920. године, сазнали смо да када су објављени резултати и проглашена победа комуниста, Недељко Милутиновић је истакао црвену пролетерску заставу на зграду општине која је се поносно вијорила.

Године 1931. Марко, Недељко и Буда Миливојевић посетили су оболелог Мирка Обрадовића у дому старца у Београду. По Марковом сећању Нећа је разговарао са Мирком и тада, између осталог, рекао: „Недај се наш друже, председниче комуниста Ваљева. Издржи још мало. Ускоро ће и наша победа доћи, оствариће се идеали за које смо се ми, комунисти борили”. На расстанку Нећа му је чврсто стегао руку и још једном рекао: „Победа ће бити наша”.

Поред многих задатака које је спроводио, Нећа је разносио радничку штампу по занатлијским радионицама. У то време излазили су листови „Пролетер”, „Комунист”, „Млади бољшевик”, „Срп и чекић” и др. Кроз разговоре и дискусије проверавао је да ли су подељени листови читани. Мада је био у поодмаклим годинама, Милутиновић није изостајао са радничких скупова, првомајских прослава и синдикалних конференција кожараца. Био је у току свих догађаја и акција које су партија и Урсови синдикати покретали до рата 1941. године.

Стари ратник и доследан пролетерски борац Недељко Милутиновић није могао да схвати да су Немци тако брзо поробили нашу земљу, без борби и давања војног отпора. У разговорима са друговима и комшијама, увек је истицао јачину и борбеност КПЈ и њене

верне синове, додајући: „Ако је владајући режим издао и истакао белу заставу за предају, Партија ће истаћи црвену пролетерску и повести народ на устанак против окупатора и домаћих издајника до коначне победе“. Извршавајући задатке Партије и синдиката Милутиновић је велику пажњу посвећивао васпитању своје деце. Иако је његов животни пут био пропраћен сталном и тешком борбом за опстанак седмочлане породице, увек је налазио времена да разговара са ћеркама и синовима. Саветовао их је да буду добри и поштени, водио их на првомајске прославе, приредбе „Абрашевића“ и фудбалске утакмице „Будућности“. Посебно се интересовао за њихово школовање и изучавање заната. Нећа није пропуштао да каже. „Ако затреба да се брани земља, морате бити међу првима баш ви из радничке породице!“.

На борбени позив КПЈ међу првима је 1941. године, ступила у борбу Нећина ћерка Јелена Милутиновић која је као борац Колубарског батаљона доследно извршавала све ратне задатке. У току борби за ослобођење Ваљева, када је ломљен и последњи отпор непријатеља, у редове прослављене Шесте личке пролетерске дивизије ступили су Нећини синови Лаза и Миша. Они су учествовали у борбама до коначног ослобођења земље истичући се храброшћу. Када су топовске салве означиле победу, Лаза Милутиновић је пребачен у Корпус народне одбране Југославије. Поносан је Нећа био на своју децу, јер су часно извршили своју патриотску дужност.

У преломним ратним годинама Нећа је имао чврсту веру у победу партизанских јединица. Никад се није поколебао. Дочекао је ослобођење Ваљева и улазак пролетерских јединица. Мада је тада имао 61 годину, ступио је у централну опанчарску радионицу при Команди Подручја Ваљево, септембра 1944. године. Тако је и он дао допринос народно-ослободилачкој борби и што бржој победи.

Почетком 1945. године у Дому синдиката одржана је конференција кожараца и формирана синдикална подружница, у чијем су саставу били обућари, опанчари, кожари и сарачи. На конференцији је присуствовао и Недељко Милутиновић и том приликом одржао кратак говор.

Изабран је тада за почасног председника синдикалне подружнице ваљевских кожараца.

У обнови и изградњи земље Нећа је дао допринос кроз акције и активности Народног Фронта VI-тог региона. Учесник је на многим радним акцијама у граду.

После четири деценије Недељко Милутиновић се нашао у строју својих другова и сабораца са којима је прошао тежак али славан пут КПЈ. Било је то 1959. године, на јубиларној прослави четрдесетогодишњице КПЈ и СКОЈ-а, одржаној у Ваљеву. Од 24 одборника прве комунистичке општине у Ваљеву, прослави су присуствовали Милорад Пантовић, металски радник, Недељко Милутиновић, опанчар, Марко Павићевић, земљорадник, Мирко Оташевић, обућар и Кр-

ста Тачевић, професор. Овај догађај остао је Нећи у незаборавној успомени.

Опанчарског радника Недељка Милутиновића красили су скромност, поштење и висок морал, истрајност и вера у победу. У најтежим моментима није поклекнуо. Био је доследан борац и војник Партије, за коју је био спреман и живот да да. Био је цењен и поштован од многобројних становника Ваљева, а посебно од оног дела града преко Колубаре у којем је започео дугу и тешку борбу носећи усправно и достојанствено црвени барјак у многим радничким манифестацијама.